

PŘIPOMÍNKY „K NÁVRHU PAMÁTKOVÉHO ZÁKONA

Tematický okruh: Památková péče a urbanismus.

Obsah:

1. Současná památková ochrana
2. Konec 19. století – zlom ve vývoji měst
3. Tradicionalismus a modernismus
4. Hledání nového konsensu
5. Přípomínky k obsahu památkového zákona

Ad 1. Náš současný památkový zákon je zaměřen na ochranu jednotlivých registrovaných památek. Ochrana historických měst, památkových zón a ochranných pásem chybí – formulace „dotvářet chráněné celky přiměřenými prostředky současné architektonické tvorby vyznívá zcela naprázdno – pokryje cokoli. Vyhláška 9/1985 o Pražské památkové rezervaci byla zrušena. Územní plán v měřítku 1:10 000 rovněž způsob ochrany památkově chráněného území nijak nezabezpečuje. V Praze je víc než 40 občanských sdružení, která bojují všemi prostředky za záchranu svého města. Obdobná situace je i v jiných historických městech. Občané se snaží zabránit realizaci projektů, které již získaly schválení oficiálních památkových orgánů. Těm lidem jde o záchranu duše města, se kterým se sžili, které chápou jako své životní prostředí. Hájí své právo na bezprostřední prožití svého města podle geneticky zakódované potřeby řádu a harmonie, které u tzv. současné architektonické tvorby v historickém prostředí nenacházejí. Zatím co v historických městech docházelo do konce 19. stol. spontánně k harmonickým vztahům mezi různými slohovými obdobími, vstup současné modernistické architektury do historické zástavby se zatím nedaří.

Ad 2. Spontánní harmonické navazování nového na staré končí s 19. stoletím. Souvisí to z velkým civilizačním a kulturním zlomem, ke kterému tehdy došlo. Pokrok ve vědě a nebývalý technický rozvoj způsobily, že člověk se počal rozhodovat pouze na základě experimentálně ověřených faktů a racionálních úsudků. Zbavil se závislosti na tradičních univerzalizujících názorových systémech, došlo k sekularizaci společnosti. Z urbanismu měst zmizela priorita prostoru. Přišla doba moderní. Euforie z nabyté svobody přinesla víru v jednoznačně pozitivní výsledky technického pokroku. Teprve 2. světová válka a ekologické dopady civilizace otřásl tímto přesvědčením. Ztracený názorový konsensus se nepodařilo v jiné formě obnovit. (Více viz např. Heidegger – Věk obrazu světa – český překlad 2013).

Ad 3. V době obecné skepse ožívá stále probíhající boj tradicionalistů a modernistů. Tradicionalisté se vztahují k ověřeným vzorům z minulosti, požadují kontinuitu a kontext s okolím a dovolávají se geneticky zakódované, psychofyzilogické potřeby člověka naplnění řádu a harmonie. (Heydrich Wolflin /1864-1945/: *Zákony estetiky značí podmínky, za nichž se cítíme dobře.* Modernisté vidí smysl své tvorby ve změně současného stavu, v originalitě. Obecná srozumitelnost, podmíněná respektováním geneticky zakódované potřeby člověka směřovat k řádu a harmonii, není cílem jejich tvorby, stačí pochopení zasvěcených znalců.

Právo na individualistický projev je nadřazeno potřebám celku. Modernistické volné umění odchází do galerií nebo je shromažďováno ve sbírkách zasvěcených znalců. Architektura a urbanismus jsou v jiném postavení – vytvářejí životní prostředí všem, před jejich působením není úniku. Modernistická architektura, určená v podstatě pro skupinu zasvěcených podle uměle vytvořených pravidel, naráží na přirozené potřeby lidí nezasvěcených vcítit se do svého prostředí, orientovat se v jeho řádu, aniž by si museli zvykat za cenu ztráty bezprostřední seberealizace tam, kde mají právo cítit se doma. Tady je důvod, proč občané Rotterdamu hledají duši svého města brutálně přestavěného Remem Koolhaasem, proč protestují občané Prahy se všemi, kdo Prahu za své město považují, proti demolici domu na rohu Opletalovy a Václavského náměstí, na Vítězném náměstí v Dejvicích proti budově LINE, Na Františku proti předimenzovanému bytovému objektu, zasahujícímu za hranice areálu sv. Anežky české a dalších obdobných kauz. Zcela zásadní rozdíl je ve vztahu tradicionalistů a modernistů k prostoru. Tradicionalistická architektura usiluje o zachování integrity existujícího prostoru, vychází z prostorových vztahů a prostory vytváří jako svůj vlastní smysl. Modernistická architektura naproti tomu zákonitosti existujícího prostoru nerespektuje, často je záměrně v zájmu radikální změny, porušuje. Její vstup do historického prostředí má převážně devastující účinek. Více Doc. Martin Horáček, VUT Brno – Za svět krásnější -2013.

Ad 4. Názorový konsensus je ztracen. Tak jako nezbývá než hledat racionálními prostředky smysl zákonitostí ovládajících přirozené životní prostředí, porušené civilizací, musíme hledat a sami stanovit i způsob, jak vytvářet životní prostředí měst urbanistickými a architektonickými prostředky. Pouze bude-li naše snaha cílená na zájmy přírody a celé společnosti, může mít smysl. Pokud propadneme sebestřednému a svévolnému individualismu, jsme odsouzeni ke ztrátě kultury, civilizace i psychického zdraví.

Příčina fatálního selhání památkové péče v poslední době je v nedokonalosti dosud platného zákona. Památková péče v době bez názorového konsensu vyžaduje pevnější stanovení programu, podloženého teoretickým studiem a realizovatelného jasně nastavenými pravidly. Nejde o nastavení dogmat, „konečného řešení“, ale o nalezení způsobu přístupu k ochraně. Kromě hledisek kompozičních a architektonicko-historických je nutné specifikovat podstatu hodnot s psychofyzilogickými dopady ovlivňujícími podstatně společnost – především v urbanismu chráněných měst. Cílem je zachovat tyto hodnoty v městech historických a zároveň zde hledat poučení při výstavbě měst nových. Zatímco registrovaným památkám se snažíme zachovat jejich původní stav, městu je nutné zachovat prostor pro další rozvoj. Předmětem ochrany je tedy jeho identita, definovaná na základě kvalifikovaných rozborů.

Ad 5. Pro účinnou ochranu památek požadujeme, aby nový zákon zajistil:

1. Pro chráněná města povinnost zpracování regulačních plánů vycházejících z kvalifikované analýzy jejich prostorové kompozice. Pro registrované památky obnovit povinnost SHP. Regulativy nabízejí účinnou ochranu proti korupci usměrněním developerských záměrů.
2. Chráněná území (města, historická jádra, chráněné zóny) z hlediska památkové ochrany spravovat jako celek. Obnovit statut Pražské památkové rezervace v původně stanovených hranicích. Nově stanovit hranice ochranných pásem městských území i

jednotlivých dominant. Poučná je zkušenost s výstavbou na Pankráci, která oslabila dominantní postavení Pražského hradu v reliéfu pražské kotliny a ohrozila zapsání PPR do registru mezinárodního kulturního dědictví.

3. Ochranu historických měst klasifikovat jako ochranu životního prostředí civilizace z hlediska požadavku na ochranu kulturních hodnot včetně hodnot psychicko sociálních.

4. Pro občanská sdružení zakotvit statut účastníka územního i stavebního řízení. Na příslušné úřady vložít povinnost automaticky a včas informovat oprávněná občanská sdružení o projektových záměrech, projektové dokumentaci a průběhu řízení.

v Praze 3. 9. 2014

Za ASORK:

Ing. arch. Marie Švábová
viceprezidentka asociace